

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته علوم قرآن و حدیث

آسیب شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آن در قرآن و حدیث

توسط:

نادیه جمشیدی

استاد راهنما:

دکتر سید محمدرضا حسینی نیا

استاد مشاور:

دکتر سهراب مروتی

شهریور ۱۳۹۳

تقدیم به:

همه آنهایی که باراه و روش خود در زندگی را به من آموختند.

سپاسگزاری:

با سپاسگزاری فراوان به درگاه ایزد متعال که فرصت انجام این پژوهش را به اینجانب عطا نمود. انجام این پژوهش جز با یاری و راهنمایی اساتید محترم **دکتر سید محمدرضا حسینی نیا و دکتر سهراب مروتی** میسر نبود لذا بر خود لازم می‌دانم مراتب قدردانی و تشکر خویش را نسبت به زحمات این استاد ارجمند ابراز دارم و در برابر همه کسانی که زیر سایه حمایتشان شکوفا می‌شوم و همه آنهایی که لطف و مهرشان سالهاست مرا گرم و زنده می‌دارد سر تعظیم و سپاس فرود می‌آورم.

چکیده

مدیریت اسلامی از جمله پدیده هایی است که با ظهور اسلام و تشکیل حکومت اسلامی توسط پیامبر (ص) در مدینه به وجود آمد که پس از رحلت پیامبر (ص)، امامان معصوم (ع) متولی امر مدیریت اسلامی در جامعه بودند. در طول هزار و چهارصد سال مدیریت اسلامی دستخوش تحولاتی شده است و همواره آسیب هایی از درون و بیرون آن را تهدید کرده است. قطعاً با توجه به وجود منابع محکم و متقن چون قرآن کریم و روایات، راهکار هایی جهت مقابله با آسیب ها وجود دارد که باید آنها کشف و ارائه گردند. با توجه به سرخوردگی بشر از مکاتب بشری در مدیریت جوامع و اهمیت و نقش مدیریت اسلامی در کاهش چالش های نظام اداری و سازمانی کشور، ارائه طرح نوینی از مدیریت اسلامی برای اداره کشور لازم است که بر اساس آن تهدید ها و آسیب های جامعه اسلامی ریشه کن گردیده و مدیریت اسلامی مطابق قرآن و روایات ارائه گردد. در این پژوهش هدف اصلی، آسیب شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آن در قرآن و حدیث بوده است. در این پژوهش به بررسی مبانی مدیریت اسلامی، آسیب های متوجه مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آسیب های مدیریت اسلامی پرداخته شد. بررسی نتایج پژوهش نشان داده است که مهمترین آسیب های مدیریت اسلامی شامل تکبر و خودخواهی، انحصار طلبی، روی کار آمدن افراد نالایق، همکاری با صاحبان قدرت و ثروت، جزئی نگری و عدم اولویت بندی، ناهماهنگی و سهل انگاری، خود رایی و دیگر موارد اشاره کرد. از جمله راهکارهای موثر در این زمینه می توان به نقش محوری مدیر و مدیریت به عنوان هسته مرکزی توسعه مدیریت، با اهمیت بیشتری مد نظر قرار گیرد. از دیگر راهبردهای مد نظر، گذر از رویکرد نگرشی موجود به سوی یک رویکرد رفتاری است.

کلمات کلیدی: حکومت اسلامی، آسیب شناسی، مدیریت

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات پژوهش

۲	مقدمه
۴	۱-۱- بیان مسأله اساسی پژوهش
۶	۲-۱- اهمیت و ضرورت انجام پژوهش
۷	۳-۱- بررسی تحقیقات پیشین پژوهش
۸	۴-۱- اهداف مشخص پژوهش
۸	۱-۴-۱- هدف کلی پژوهش
۸	۲-۴-۱- اهداف جزئی
۸	۵-۱- سؤالات پژوهش
۸	۱-۵-۱- سؤال اصلی پژوهش
۸	۲-۵-۱- سؤالات فرعی پژوهش
۸	۶-۱- فرضیه‌های پژوهش
۹	۷-۱- بررسی روش شناسی پژوهش
۹	۱-۷-۱- شرح کامل روش پژوهش
۱۰	۸-۱- تعاریف کلیدی و عملیاتی پژوهش
۱۰	۱-۸-۱- تعریف مدیریت
۱۰	۱-۸-۱-۱- تعریف لغوی
۱۰	۲-۸-۱-۱- تعریف اصطلاحی
۱۰	۲-۸-۱- مدیریت اسلامی
۱۱	۳-۸-۱- آسیب
۱۱	۱-۳-۸-۱- تعریف لغوی

۱۱	۸-۳-۲- تعریف اصطلاحی
	فصل دوم: مبانی نظری پژوهش
۱۴	۲-۱- ویژگی مدیران از دیدگاه پیامبر اسلام (ص)
۱۴	۲-۱-۱- روش‌مندی مدیریت بر مبنای ارزش‌های اسلامی
۱۵	۲-۱-۲- مدیریت و هدایت
۱۷	۲-۱-۳- اصول اسلامی در سبک رهبری
۱۷	۲-۱-۳-۱- اصل محبت و دوستی
۱۷	۲-۱-۳-۱-۲- مهر و محبت به انسانها
۱۸	۲-۱-۳-۱-۲- محبت به مؤمنان
۱۸	۲-۱-۳-۱-۲- لزوم مدارا و دوستی با زیردستان
۱۸	۲-۱-۳-۱-۲- اصل شدت عمل
۱۸	۲-۱-۳-۱-۲- فرمانبری از مافوق
۱۹	۲-۱-۳-۱-۲- تمرد و نافرمانی
۲۰	۲-۱-۴- بازرسی و نظارت
۲۱	۲-۱-۴- ارزشهای اخلاقی در نظارت و بازرسی
۲۱	۲-۱-۴-۱- ژرف نگری و دقت در مسائل
۲۱	۲-۱-۴-۱-۲- زیرکی
۲۲	۲-۱-۴-۱-۲- وارستگی از هوی و هوس
۲۳	۲-۱-۵- تقسیم کار و مشورت
۲۵	۲-۱-۶- تفویض اختیار
۲۷	۲-۱-۷- مسئولیت‌پذیری
۳۷	۲-۱-۸- تصمیم‌گیری
۳۸	۲-۱-۸-۱- انواع تصمیم
۳۸	۲-۱-۸-۱-۲- موقعیت‌های تصمیم‌گیری
۳۸	۲-۲- مستندات و دیدگاه‌های مدیریت در آیات و روایات
۴۷	۲-۳- مدیریت از دیدگاه قرآن

۴۸	۴-۲- ویژگی‌های مدیران اسلامی از دیدگاه معصومین
۵۱	جمع بندی فصل
	فصل سوم: آسیب های فرا روی مدیریت اسلامی
۵۳	۱-۳- بررسی مهمترین آسیب‌های مدیریت از منظر اسلام
۵۳	۳-۱-۱- تکبر و خودخواهی
۵۴	۳-۱-۲- عدم ارتباط مدیران با مردم
۵۴	۳-۱-۳- بی توجهی مدیران نسبت به طبقه محروم
۵۵	۳-۱-۴- انحصار طلبی
۵۶	۳-۱-۵- روی کار آمدن افراد نالایق
۵۷	۳-۱-۶- همکاری با صاحبان قدرت و ثروت
۵۸	۳-۱-۷- جزئی نگری و عدم اولویت بندی
۵۸	۳-۱-۸- ناهماهنگی و سهل انگاری
۵۹	۳-۱-۹- خود رأیی
۵۹	۳-۱-۱۰- نبود نظارت و کنترل
۶۰	۳-۱-۱۱- فقدان عدالت اجتماعی
۶۲	۳-۲-۱- خدا محوری و تقوا
۶۳	۳-۲-۲- ایمان
۶۴	۳-۲-۳- اخلاص
۶۴	۳-۲-۴- بصیرت
۶۴	۳-۲-۵- تخصص و تجربه
۶۵	۳-۲-۶- سعه صدر
۶۶	۳-۲-۷- اعتقاد به آخرت و روز حساب
۶۶	۳-۲-۸- رعایت عدل و انصاف
۶۷	۳-۲-۹- عدم تعلق به دنیا
۶۷	۳-۲-۱۰- امانتداری

- ۶۸ ۱۱-۲-۳- مشورت کردن
- ۶۹ ۱۲-۲-۳- داشتن حسن شهرت و نداشتن سوء پیشینه
- ۶۹ ۱۳-۲-۳- پاکی و صلاحیت خانوادگی
- ۷۰ ۱۴-۲-۳- ساده زیستی
- ۷۰ ۱۵-۲-۳- شجاعت
- ۷۲ ۱۶-۲-۳- نظم و انضباط
- ۷۲ ۱۷-۲-۳- عنایت به کارکنان
- ۷۲ ۱۸-۲-۳- مردمی بودن و جلب رضایت آنان
- ۷۳ ۱۹-۲-۳- احترام به سنت ها
- ۷۳ ۲۰-۲-۳- پرهیز از شتابزدگی

فصل چهارم: راهکارهای مقابله با آسیب‌های مدیریت اسلامی

- ۷۶ ۱-۴- بررسی راهبردها و راهکارهای مقابله با آسیب‌های مدیریت اسلامی
- ۷۷ ۱-۱-۴- عادت به صبر در ناملازمات
- ۷۷ ۲-۱-۴- کم حرفی و پرکار بودن مدیر
- ۷۸ ۳-۱-۴- شناسائی راه ورود و خروج در هر کار
- ۷۸ ۴-۱-۴- بررسی زندگینامه مدیران بزرگ
- ۷۹ ۵-۱-۴- ترجیح اهم بر مهم در مدیریت
- ۷۹ ۶-۱-۴- گذشت در پاره‌ای موارد
- ۷۹ ۷-۱-۴- تفویض اختیار
- ۸۰ ۸-۱-۴- برنامه ریزی و سازماندهی
- ۸۰ ۹-۱-۴- پوپایی
- ۸۰ ۱۰-۱-۴- خلاقیت و طراحی
- ۸۱ ۱۱-۱-۴- حسن سلوک و اخلاق نیکو
- ۸۱ ۱۲-۱-۴- تفحص در روحيات مرئوسين

۸۱	۴-۱-۱۳- نه خود باختگی نه غرور
۸۲	۴-۱-۱۴- روش قطع همکاری
۸۲	۴-۱-۱۵- وقار و هیبت
۸۳	۴-۱-۱۶- حفظ سطوح مدیریت
۸۳	۴-۱-۱۷- نوآوری و توسعه
۸۳	۴-۱-۱۸- اصلاح اشتباهات
۸۴	۴-۱-۱۹- زمانبندی
۸۴	۴-۱-۲۰- تشویق و تمجید زیردستان
۸۵	۴-۱-۲۱- سرعت در انجام وظایف
۸۵	۴-۱-۲۲- میانه روی در تفکر
۸۶	۴-۱-۲۳- دوری از خودستایی
۸۶	۴-۱-۲۴- دوراندیشی
۸۷	۴-۱-۲۵- شنونده‌ی صبور
۸۷	۴-۱-۲۶- کنترل اطرافیان
۸۸	۴-۱-۲۷- مدارا با دشمنان
۸۹	۴-۱-۲۸- سد رخنه‌های کوچک
۸۹	۴-۱-۲۹- پرهیز از اعمال نفرت انگیز
۸۹	۴-۱-۳۰- جلب اعتماد مردم
۹۰	۴-۱-۳۱- نظارت و رسیدگی مداوم
۹۰	۴-۱-۳۲- شورا و مشورت
۹۱	۴-۱-۳۳- پرهیز از خشونت
۹۱	۴-۱-۳۴- گریز از خودخواهی
۹۲	۴-۱-۳۵- دقت و مراقبت
۹۲	۴-۱-۳۶- نیروی تبلیغات

۹۲	۴-۱-۳۷- ترجیح رضایت الهی
۹۳	۴-۱-۳۸- پاکیزگی اطرافیان
۹۴	۴-۱-۳۹- توقع معقول
۹۴	۴-۱-۴۰- اعتدال در خوش بینی
۹۴	۴-۱-۴۱- استقامت در برابر حوادث
۹۵	۴-۱-۴۲- ترفیع زیردستان
۹۵	۴-۱-۴۳- لحاظ کردن تفریحات سالم
۹۶	۴-۱-۴۴- مسیر پیشرفت و توسعه
۹۶	۴-۱-۴۵- اهمیت کارهای به ظاهر کوچک
۹۷	۴-۱-۴۶- تبدیل مواد اولیه به کالا
۹۷	۴-۱-۴۷- کنترل مشکلات
۹۸	۴-۱-۴۸- خطر بزرگ خودفریبی

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۵-۱- نتیجه‌گیری

۱۰۰

۵-۲- مهمترین چالش‌ها و آسیب‌های مدیریت اسلامی بر مبنای آیات و روایات

۱۰۴

منابع و مآخذ

۱۰۶

فصل اول:

کلیات پژوهش

بحث درباره مدیریت از دیرباز مورد توجه بوده است؛ زیرا از روزی که بشر پا به عرصه خاک نهاد و با خانواده و قوم و قبیله زندگی اجتماعی را آغاز نمود، اندیشه مدیریت و سرپرستی همان مجموعه کوچک را در ذهن خود پروراند. (آقا پیروز، ۱۳۸۸، ۶۵)

در جهان امروز نیز که علوم، تکنولوژی و دانش پیشرفت نموده و سازمان‌های بزرگ صنعتی و تولیدی به وجود آمده است، مهم‌ترین مسئله، چگونگی اداره‌ی مجموعه‌های عظیم انسانی است.

امروزه از یک سو جهان هر روز به سمت بی‌عدالتی اداری پیش می‌رود و از دیگر سو، مدیریت به فنی پیچیده و تکنیکی تبدیل شده است، لذا لازم است با فقه پویای اسلامی و با استفاده از کتاب و سنت و... مدیریت سالم و نظام‌مند اسلامی ارائه شود؛ زیرا اسلام در هیچ موردی، بدون ارائه‌ی طریق نیست. (تقوی، ۱۳۸۹، ۲)

مدیریت منحصر به اداره‌ی زندگی مادی نیست، بلکه در امور مذهبی و معنوی هم ضرورت دارد؛ خداوند سبحان مدیرانی چون انبیاء را برای هدایت مردم فرستاد، و ایشان با این که بیشتر داعیه‌ی معنوی داشتند، در حد قابل توجهی در مدیریت اجتماع هم موفق بودند و جوامع خود را به سوی رشد و تکامل و پویایی سوق می‌دادند. (سعیدی فر، ۱۳۸۷، ۱۶۵)

در اسلام تفکیکی بین دنیا و آخرت صورت نگرفته است و آخرت ادامه حیات دنیوی محسوب می‌شود لیکن اصالت دادن به دنیا و محبوب و مقدم داشتن آن مذموم شمرده شده است. بر این اساس هر نوع فعالیت دنیوی با نیت اخروی، عبادت بوده و در انسان مسلمان برای تلاش و اصلاح امور دنیوی و خدمت به بندگان خدا یک تعهد محسوب می‌شودنیت همان نطفه اولیه افکار است که به ذهن می‌آید و مبنای شروع رفتار و عمل می‌باشد. اگر کنترل انسان بر این گلوگاه باشد بسیاری از اعمال او اصلاح و کنترل خواهد شد. (حاتمی، ۱۳۸۸، ۵۲)

در این پژوهش با توجه به سطح اهمیت مدیریت اسلامی به عنوان رهیافت موثر در برون رفت از وضعیت ضعف در بسیاری از بخش‌های جامعه، محقق قصد داشته مضامین

و مفاهیم مدیریت ناب اسلامی بر مبنای مستندات قرآن، روایات و احادیث و مرجع فقهی در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی را مورد توجه قرار دهد.

از این رو دیدگاه‌ها و الگوهای مختلفی اعم از الگوهای فلسفی، اخلاقی و تطبیقی مورد بحث و بررسی قرار خواهند گرفت.

در نظام ارزشی اسلام، ارزشها دارای مراتب و مراحل هستند اسلام برای ارزشها مراحل را قایل است که دسترسی به بعضی از مراحل برای عموم میسر است، اما رسیدن به مراحل بالاتر بستگی به ظرفیت، توان، تلاش و همت افراد دارد مراتب ارزش اخلاقی در اسلام، طیف وسیعی از ارزشها را شامل می‌شود که می‌توان برای آن مراحل تا بی‌نهایت را قائل شد. (ساجدی نیا، ۱۳۸۷، ۵۴)

عدالت محوری از اهداف مهم مدیریت اسلامی است که نه تنها به عنوان هدف متعالی دنبال می‌شود بلکه به عنوان یک شاخص در تمام روشها و منش مدیر باید تجلی یابد.

این عدالت در انتخاب سازمان، همکاران، مراحل تولید، کمیت و کیفیت، ارائه خدمات و... دیده می‌شود. بطور ذاتی محصول، رضایت نسبی همه‌ی عناصر ذی نفع را فراهم خواهد کرد، رفتارهای غیر اخلاقی مانند دروغ، ظاهرسازی، اغفال، کمبود به صورت کاذب از نظر مدیریت اسلامی مردود است.

علاوه بر نگاه اسلامی بر مدیریت و آموزش و تعلیم مدیران در زمینه‌ی مدیریت، باید زمینه‌ی رشد آنها در بخش مدیریت را نیز فراهم آورد، مهمترین نقشی که اسلام در نظریه‌ها و روشهای عملی مدیریت ایفا می‌کند از طریق تأثیر ارزشهای اسلامی بر مدیریت است.

نظام ارزشی اسلام برگرفته از قرآن و حدیث ثابت و تغییر ناپذیرند، اصولاً قوام اسلام بر ارزشهای آن است، همانطور که گفته شد ارزشها قابل تبیین عقلانی هستند باید مبنای آنها را در شناخت خود انسان جستجو کرد (ساجدی نیا، ۱۳۸۴، ۹۵)

با توجه به نقش ارزنده شاخص های اخلاقی و راهبردی اسلام در بسیاری از زمینه ها اعم از مدیریت جامعه اسلامی و مدیریت بخش های آن، بررسی شاخصه ها و رهیافت های استنباط شده از دین اسلام و سنت پیامبر (ص) و ائمه هدی (ع) در تعاملات کاری و پی گیری امور مسلمین

می تواند به عنوان یک راهبرد در شکل گیری مدیریت بر مبنای آموزه های اسلام مطرح باشد.

لذا در این پژوهش که به منظور بررسی آسیب شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آن در قرآن و حدیث در نظر گرفته شده است در فصل اول به بررسی کلیات پژوهش پرداخته شده، در فصل دوم به بررسی ادبیات پژوهش و مستندات مدیریت اسلامی بر اساس آیات قرآن و احادیث پرداخته می شود. در فصل سوم به بررسی آسیب شناسی متوجه مدیریت اسلامی پرداخته شده و در فصل چهارم به بررسی راه های مواجهه با این آسیب ها پرداخته خواهد شد. در فصل پنجم نیز به تبیین نتایج پژوهش پرداخته می شود.

۱-۱- بیان مسأله اساسی پژوهش

یکی از اساسی ترین رهیافت های شریعت اسلام، ایجاد حکومت اسلامی بر مبنای اراده عمومی و مدیریت آن بر مبنای عدالت و تمرکز بر توسعه و پرهیز از هر گونه فساد و انحراف ساختاری و عملکردی بوده است. در حقیقت دامنه ابعادی بسط دین اسلام خود در ابتدا در گرو برپایی حکومت اسلامی و سپس مدیریت اسلامی بر تمامی شئونات حکومتی می باشد. (غفاریان: ۱۵۵، ۱۳۸۳)

مدیریت اسلامی خود مفهومی اختلاطی و در برگیرنده تلفیق اصول اخلاقی و رفتاری، سیاسی و اقتصادی مطرح در دین اسلام در رابطه با شرایط کار و فعالیت در جامعه اسلامی، روابط انسانی، خرید و فروش، تولید و... با اصول مدیریت سازمانی می باشد. چالش های پیش روی سازمان ها به خصوص در حال حاضر از جمله تنش ها و تعارضات در روابط کاری در سازمان ها، هرز رفتن اخلاق و وجدان کاری و سایر موارد سبب ایجاد بحران های سازمانی گردیده که به نوبه خود توانسته بر روی کیفیت و قیمت کار تاثیر بسزایی داشته باشد. از این رو بررسی و چالش یابی این موضوع می تواند حائز اهمیت باشد. در بررسی آسیب های متوجه مدیریت اسلامی می توان به بعد مفهومی این آسیب ها در عدم توجه به چیستی، ابعاد، ویژگی ها، روش ها، ارزش ها و الزامات اساسی دین اسلام. به هرز رفتن مفهوم کلی حوزه تمرکز، گم کردن قلمرو فعالیت، از

بین رفتن هدف غایی و هدف‌های واسطه‌ای مدیریت اسلامی اشاره داشت. یکی دیگر از آسیب‌های متوجه مدیریت اسلامی، چالش‌ها در بعد ساختاری آن است. منظور از بعد ساختاری هر گونه جهت‌گیری، ترتیبات و سازوکارهای ملی و سازمانی تمهید شده جهت احیا، پیشبرد و تحقق مدیریت اسلامی در کشور می‌باشد. (یمنی: ۱۳۸۲، ۷۵)

از جمله راهکارهای موثر در این زمینه می‌توان به مدیر و مدیریت به عنوان یکی از فعالیت‌های اصلی که هسته مرکزی توسعه مدیریت اسلامی را شکل می‌دهند، با اهمیت بیشتری مد نظر قرار گیرد. روشن است توسعه و استقرار یک سیستم رفتاری آن هم به وسعت و پیچیدگی مدیریت اسلامی خود به خود و به وسیله شانس اتفاق نمی‌افتد، بلکه مستلزم مدیری اثربخش و مدیریت یکپارچه در تمام قلمرویی است که توسعه و استقرار سیستم در آن اتفاق می‌افتد. در چنین شرایطی مدیران باید چشم انداز روشنی برای توسعه سیستم داشته باشند و یک فرآیند روشن و اصولی مورد نیاز برای تحقق آن را به طور منسجم و اثربخش، مدیریت نمایند. از دیگر راهبردهای مد نظر شکل‌گیری یک نظام رفتاری اثربخش است. می‌توان گفت مهمترین یا به تعبیری کلان‌ترین چالشی که در مسیر توسعه مدیریت اسلامی قرار دارد، شکل‌گیری و فعالیت منسجم یک نظام رفتاری اثربخش برای توسعه و استقرار مدیریت اسلامی مبتنی بر یک الگوی سیستمی است. از دیگر راهبردهای مد نظر، گذر از رویکرد نگرشی موجود به سوی یک رویکرد رفتاری به نظر می‌رسد هم اکنون رویکرد غالب در زمینه مدیریت اسلامی، یک رویکرد گرایشی است. این رویکرد و الگوهای حاصل از آن نوعاً روی ملاحظات و جهت‌گیری‌های ذهنی یا احساسی ارزشی تأکید دارند. صرف نظر از اعتبار علمی محتوای چنین الگوهایی، در عمل نیز پیش‌بینی رفتار از روی نگرش‌ها و ارزش‌ها مشکل است و بسیاری اوقات ممکن است در موقعیت‌های عملی منتج به بروز رفتار اثربخشی نگردند.

با توجه به آنچه مطرح شد، در این پژوهش محقق به دنبال بررسی آسیب‌شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آن در قرآن و حدیث در سازمان‌ها و نهاد‌های کشور است.

۱-۲- اهمیت و ضرورت انجام پژوهش

در اسلام که جلوه بارز تجلی آراء آن در کتاب آسمانی قرآن و سیره و سنت پیامبر (ص) نهفته است، توجه زیادی به رتق و فتق امور مسلمین و توجه به آسایش آنان از یک سو و از سویی پرهیز از حیف و میل اموال مسلمین شده است. در حکومت اسلامی توصیه شده است که از مدیران توانمند و دارای تسلط بر امور استفاده شود و با به کارگیری مدیران در مناصب مختلف حکومتی که دایره تسلط و دانش و یا توانایی اداره کردن منابع انسانی سازمان در آنها کم است، می توان شاهد بروز تنش ها و در نهایت کاهش کارایی و اثربخشی فعالیت های سازمانی در نهادهای حکومتی شد. اهمیت فوق العاده مدیریت در اسلام بر سه اصل مبتنی است. اصل اول مربوط است به اهمیت انسان و ذخائر و نیروهایی که در او نهفته است که معمولاً خود به آنها توجه ندارد. در اسلام به مسئله متوجه کردن انسان به خود، به عظمت و شرافت خود و نیروهای عظیمی که در او است توجه شده است. (پیرخانفی، ۱۸۸، ۱۳۸۸)

اصل بعدی مربوط به قوانین خاص زندگی بشر است. یک سلسله اصول بر رفتار انسان حکومت می کند که اگر کسی بخواهد بر بشر مدیریت داشته باشد و وی را مدیریت کند جز از راه شناخت قوانینی که بر حیات و بر روال زندگی بشر حاکم است، میسر نیست. پس بشر موجودی است که به یک سلسله نیروها مجهز است و به هدایت و مدیریت و به پیشوا و پیشوائی نیازمند است. موجودی است که مدیریت و به حرکت در آوردن و بهره برداری از نیروهای وی تابع یک سلسله قوانین بسیار دقیق و ظریف است که شناخت آن قوانین کلید راه نفوذ در دلها و مسلط شدن بر انسانها است. (غفوریان، ۴۲، ۱۳۸۳)

بنابراین به نظر می رسد که از مهمترین چالش ها و آسیب های متوجه مدیریت در حکومت اسلامی در دو بابی است که به آنها اشاره شده است. به عبارتی مدیرانی با عدم درک نیازهای انسانی مجموعه تحت سرپرستی و ایجاد شرایط سخت و شکننده برای نیروی انسانی خود از یک سو و از سویی عدم تمسک به توان و کار تیمی و عدم به کارگیری روش های مدیریت سازمانی در قبال سازمان توانسته اند به عنوان عوامل آسیب در مدیریت اسلامی نقش داشته باشند.

با توجه به لزوم مدل و طریقی جهت مدیریت اسلامی و آسیب های تهدید کننده، شناسایی و ارائه راهکارهای مقابله با آسیب ها ضرورت و اهمیت این پژوهش را بیش از پیش روشن می سازد.

۱-۳- بررسی تحقیقات پیشین پژوهش

در طی سالیان گذشته پژوهش هایی در رابطه با آسیب شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آسیب های آن در داخل کشور کمتر صورت گرفته است. این پژوهش بنا دارد به بررسی و آسیب شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آن در داخل کشور پرداخته و به ارائه نتایج پژوهشی در تمام زمینه های مرتبط با موضوع پژوهش پردازد.

مطالعات علی دلشاد تهرانی، ۱۳۷۹

علی دلشاد تهرانی در تحقیقی با عنوان شرایط گزینش مدیران اصلح در بخش های دولتی و خصوصی اشاره داشته است که:

انتخاب مدیران و کارگزاران اصلح چه در بخش دولتی و چه در سازمان های خصوصی دارای اهمیت بسیار می باشد. در این تئوری ها به منظور انتخاب اصلح، باید معیارهایی وجود داشته باشد تا مدیران و کارگزاران با آن معیارها سنجیده و ارزیابی شوند. باتوجه به حجیت کلام معصوم (ع)، در بنیان فکری شیعه و تجربه ی مهم حکومت مرقی امیرمومنان حضرت علی (ع) توجه به مفهوم مدیریت در این سیره و قول اهمیت مضاعف دارد. معیارهای مدیران جامعه اسلامی از نظر حضرت علی (ع) که عمدتاً در کتاب شریف نهج البلاغه جمع آوری شده است قابل استخراج بهره برداری و مدل سازی است.

مطالعات معادی خواه، ۱۳۸۵

از دیدگاه معادی خواه، مدیریت از دیدگاه اسلام که درجامعه اسلامی جریان می یابد در مسیر نزدیکی به ... قرار دارد، بدین معنی که در کلیه سطوح آن زهد و تقوی پیشه می شود، سعی در بخشش و ارشاد فزونی می یابد و جلب رضایت اکثریت بیشتر می گردد.

۴-۱- اهداف مشخص پژوهش

۴-۱-۱- هدف کلی پژوهش

آسیب شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آن

۴-۱-۲- اهداف جزئی

۱- شناخت مبانی مدیریت اسلامی

۲- شناسایی آسیب‌های متوجه مدیریت اسلامی

۳- شناخت راهکارهای مقابله با آسیب‌های مدیریت اسلامی

۵-۱- سؤالات پژوهش

۵-۱-۱- سؤال اصلی پژوهش

آسیب شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آن در قرآن و حدیث چگونه است؟

۵-۱-۲- سؤالات فرعی پژوهش

۱- مبانی نظری مدیریت اسلامی کدامند؟

۲- آسیب‌های فراوری مدیریت اسلامی کدامند؟

۳- راهکارهای مقابله با آسیب‌های مدیریت اسلامی کدامند؟

۶-۱- فرضیه‌های پژوهش

در این پژوهش با توجه به اهداف پژوهش، فرضیه‌های مطرح گردیده اند که به شرح ذیل

آورده شده‌اند:

ترتیب فرضیه‌های این پژوهش عبارتند از:

۱- مبانی مدیریت اسلامی بر مبنای اصول عدالت، مشورت، شایسته سالاری و منطق

استوار است.

۲- آسیب‌های متوجه مدیریت اسلامی عمدتاً شامل فساد، تبعیض، اعمال ظلم و بی‌توجهی به عدالت، دنیا طلبی است.

۳- راهکارهای مقابله با آسیب‌های مدیریت اسلامی بر تدوین اصول اخلاقی مبتنی بر آموزه‌های قرآن و با لحاظ نمودن اصول شایسته سالاری در تفویض اختیارات نهفته است.

۱-۷- بررسی روش شناسی پژوهش

روش پژوهش در این پژوهش کتابخانه‌ای است. این پژوهش با توصیف و تشریح جزئیات موارد مورد ملاک در رابطه با آسیب شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آسیب‌های آن به تبیین مراتب پژوهش می‌پردازد. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل کلیه مدیران دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی در سطح کشور و نیز دیدگاه‌های کارشناسان خبره در رابطه با موضوع پژوهش می‌باشد.

هدف این پژوهش، فیش برداری از جزء به جزء دیدگاه‌ها و نظرات پژوهشگران و اندیشمندان در رابطه با شرایط آسیب شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آسیب‌های آن است.

۱-۷-۱- شرح کامل روش پژوهش

در این پژوهش با توجه به اینکه روش پژوهش، از نوع توصیفی است. روش جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مد نظر این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای خواهد بود. بدین صورت که با استفاده از منابع مستند و نیز اطلاعات منتشر شده و نیز استفاده از منابع کتب و مقالات به جمع‌آوری و تبیین اطلاعات مد نظر این پژوهش به منظور انجام کار مبادرت ورزیده می‌شود. در این پژوهش، با توجه به موضوع آسیب شناسی مدیریت اسلامی و راهکارهای مقابله با آسیب‌های آن، جامعه‌ی آماری پژوهش شامل کلیه مدیران سطح عالی و میانی دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی در سطح کشور و نیز دیدگاه‌های کارشناسان خبره در رابطه با موضوع پژوهش می‌باشد.